

МАЙБУТНЄ СТРАТЕГІЇ «ГЛОБАЛЬНА БРИТАНІЯ» У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА В ПЕРІОД ПОСТБРЕКСІТУ

А. В. Шевченко, М. І. Прихненко

Анотація: У цій статті розглянуто стратегію розвитку концепції «Глобальна Британія», її ключові елементи, наявні та можливі виклики і можливості реалізації в рамках сучасної системи взаємодій з Європейським союзом, Америкою та рештою світу після наслідків та офіційного виходу Сполученого Королівства з ЄС. Окрема роль виділена на визначення можливої ролі (в т. ч. глобальної) в рамках формування нового балансу сил і пандемії коронавірусу. В процесі дослідження було використано наступні методи та підходи: системний підхід, який розглядає явище в якості цілісної елементу; методи індукції та дедукції, діалектичний метод дослідження та проблемно-історичний підхід. Авторкою зроблено висновок про неоднозначність бачення Сполученого Королівства у ролі глобальної держави внаслідок невизначеного іміджу держави на міжнародній арені та внаслідок ускладнених внутрішніх процесів, які гальмують проведення ефективної зовнішньої політики.

Ключові слова: Велика Британія, «Глобальна Британія», BREXIT, «трансатлантичний міст», імідж держави.

Головна ціль Великої Британії на сучасному етапі – забезпечити статус держави – лідера західного світу, реалізувати ідеї BREXITу і врятувати імідж держави після виходу із Європейського союзу.

Потенціал, який накопичений за роки боротьби і розквіту Сполученого Королівства, дозволило їй зберегти сьогодні провідні позиції в світовій політиці та успішно трансформувати наявність колишнього впливу на збереження основних позицій на міжнародній арені. Окрім, важливу роль тут варто виділити Лондону у своєрідному вирішенні проблеми деколонізації та перетворення колишніх імперських колоній в Співдружність націй, зберігши автентичну ідентичність та зв'язки. І хоча після Другої світової війни лише дві сили вирішували світовий порядок, а після закінчення холодної війни визначились лише одна наддержава – США, варто зазначити, що Америка не так часто вирішувала свої справи наодинці, часто звертаючись за підтримкою до Британії, як найближчого партнера.

Звичайно, необхідно враховувати той факт, що Сполучене Королівство керується тими атрибутами, які визначають керівну політичну силу: постійний член ООН, член G7, G20, ядерна держава, керуюча світовою економіка. Але питання формується таким чином: Чи є це достатнім для реалізації глобальної ролі на міжнародній арені?

Метою дослідження є аналіз місця стратегії «Глобальна Британія» у зовнішній політиці Сполученого Королівства в період постбрексіту.

Сам термін «Глобальна Британія» багато хто приписує консервативній партії, але ще в 2005 р. Г. Браун (голова казначейства в кабінеті лейбористської партії Т. Блера) використав дану дефініцію, концентруючи увагу на особливій ролі Британії в рамках ЄС та на європоцентричності політики держави в умовах глобалізаційних процесів [8]. Ті, хто виступає проти політики Лондона в ЄС, або ж іншими словами євроскептики, визначають даний термін, як підкреслення геополітичних та гео економічних перспектив поза межами діяльності європейського проекту [10].

Після виходу Сполученого Королівства із Європейського союзу, держава переживає складний етап серйозних економічних та політичних ускладнень, що змушує Британію сконцентруватись у проведенні зовнішньої політики на допомогу з боку важливого партнера з закінчення Другої світової війни – Співдружності. Саме імперія була ключовим фактором не лише зовнішнього, але і внутрішнього життя мегаполісу, який підтримував у ній соціальний мир, змушуючи представників усіх верств населення почуватися членами великої нації обраних. Ставши символом величчя для британців, їхньої гордості, невід'ємною частиною національного самопізнання, імперія водночас сприймалася як щось звичне,

оригінальне, природний стан справ [14]. Цей фактор і досі керує свідомістю політичного істеблішменту, незважаючи на те, що сама імперська політика не актуальна уже більше 50 років. Але далеко не кожен готовий був підтримати таке бачення майбутньої взаємодії держави на міжнародній арені, адже багато хто фокусувався на досвіді минулого і стверджував, що такий метод є застарілий та вкрай неефективний. Водночас, існували і ті, які все ж підтримували дане рішення і його цілком виправдовували, підкріплюючи свою думку наявністю спільних цінностей між ними, в особливості об'єднуючими спільними історичними подіями та мовою, що допоможе Сполученому Королівству просувати власні інтереси. Спеціалісти назвали це проявом «постколоніальної ностальгії» [12].

Та все ж багато хто очікував, що BREXIT принесе піднесення її ролі на міжнародній арені (78 % на стан червня 2016 р.) [5]. Та на відміну від них, єврооптимісти (завзяті прихильники євроінтеграції) завжди стверджували, що вихід з ЄС навпаки вплине негативно на імідж держави та на її сприйняття іншими державами: «Якщо Лондон не буде здійснювати загальноєвропейську політику, він стане менш значним для решти світу» [12].

Велику увагу було зосереджено на майбутньому англо-американських відносин. Вашингтон доволі вдало користувався ситуацією, а саме приналежністю Лондона до європейського континенту та його роллю в рамках європейського проекту, щоб впливати на ситуацію там та просувати свої власні інтереси, не зв'язуючись для цього з іншими впливовими європейськими державами, таких як Франція та Німеччина. Тепер вихід із ЄС несе загрозу ліквідації «трансатлантичного мосту» [2].

Щодо решти світу, то євроскептики окремо заявляли, що Британія стане по-особливому відкрита для всього світу і тепер зможе встановлювати відносини з тими регіонами, з якими вона мала історичні зв'язки: США, CANZUK: Канада, Австралія, Нова Зеландія.[11] Але те, що Вашингтон зацікавлений в тому, щоб Лондон залишився членом ЄС та формував своє лідерство в рамках європейського континенту, вони максимально приховували, не зважаючи на те, що вони розуміли цей факт і знали, що можуть втратити сприятливість Америки для якої Британія не буде такою зручною як було раніше. Б. Обама навіть одного разу заявив, що після BREXIT США відправлять Велику Британію в «останню чергу» в питанні торгового договору [4].

Та від 2016 року термін «Глобальна Британія» ставав все більше та більше стратегічною комунікацією, особливо консервативної партії на чолі Т. Мей, а наприкінці цього ж року голова Форін Офісу Б. Джонсон виділив три основні виміри цієї дефініції [9]:

1. Зовнішня політика Лондона не повинна зосереджуватись лише на взаємодії з Європою. Необхідно просувати нові альтернативи щодо торгівлі, а також шукати підходи до держав Східної Азії та Китаю, ставши головним лобістом вільної торгівлі; Євроскептики вважають, що, апелюючи до міжнародної ролі та ідентичності, Велика Британія зможе закріпити свої позиції в АТР, що ніяк не буде поступатись Євроатлантиці. Сьогодні існують ідеї створення союзу держав-однорумців чи формування «Альянсу десяти демократій», де окрім «Великої сімки» увійдуть Індія, Південна Корея та Австралія.

2. Активна взаємодія модернізації міжнародних інститутів. Це стосується реформування РБ ООН, включаючи більшу кількість швидко підростаючих економік світу – Індію, наприклад. Британія займає окреме провідне місце в Європі у виділенні бюджету на міжнародну допомогу, яка на думку Джонсона, допоможе посилити її вплив у світі. Окрема увага зосереджується активній участі в боротьбі з різкими змінами клімату;

3. Поширення британських цінностей «м'яка сила», що допоможе поширити власний вплив.

Тобто, «глобальна Британія» – ідеалізоване представлення про роль та положення Сполученого Королівства на міжнародній арені. Та з моменту її проголошення, ідеї реалізації цієї стратегії стикаються з такими серйозними проблемами:

- Ми можемо спостерігати значну відмінність в баченнях глобальної ролі держави, посиляючись на різне сприйняття реальних можливостей Британії, її прагнень, оцінкою її можливостей та її ролі в очах інших впливових міжнародних гравців;

– Протиріччя щодо методів втілення в реальність стратегії, виникають по лініям «амбіційні цілі – скромні ресурси» та «глобальна Британія – глобальна Англія»;

– Суперечності щодо тих елементів, які у свою чергу несли більш суб'єктивно-емоційний характер, а не логічний або економічний: своєрідний ізоляціонізм (питання антиміграційної політики), антиглобалізм і неоліберальна модель вільної торгівлі [1];

– Боротьба з глобальними викликами, які вимагають діяти і шукати вирішення, а не уникати їх. Це знову вимагає ресурсів, які наразі для Лондона є слабким місцем. Оголошення про глобальні амбіції не прив'язує з собою автоматичного збільшення ресурсної бази.

– Сучасна ситуація не здатна забезпечувати нарощування воєнного бюджету. Економіка Сполученого Королівства наразі перебуває в стані 2013 року, внаслідок складної боротьби з пандемією коронавірусу. ВВП держави знизився в 2020 р. до 9,9 %, який визначається найгіршим показником серед інших держав «Великої Сімки» [6];

– Питання ідентичності Сполученого Королівства, яка визначає себе як союз чотирьох націй. Це ускладнюється, як мінімум, Шотландією, яка голосувала проти виключення держави із членів ЄС. До того ж, держава виступає проти рішень щодо збільшення ядерного озброєння, адже Шотландська партія виступала за вивіз «трайдентів» з її території;

– Повернення до питання з COVID-19. Хоча правління за цей період успішно діяв щодо проведення національної вакцинації, але його борг став найбільш високий за останні 70 років (два трильйони фунтів) [6]. І він продовжує рости. Пандемія коронавірусу ускладнила реалізацію ідей «глобальна Британія», як мінімум до його допандемічної форми, але дехто вважає, що навпаки нова реальність надає можливості забезпечення альтернативні варіанти поставок і моделі торгівлі;

– BREXIT викликав вкрай негативну реакцію за останні 5 років, внаслідок чого, більшість британців просто хотіли його завершення, не відчуваючи його тріумфу;

– Амбіції та дії Британії йдуть різними шляхами: навіть якщо Британія повернеться на схід від Суєцу в бік Індостанського регіону, це не допоможе компенсувати провал в торгівлі з ЄС через велику відстань. Географія має значення [13];

Зрештою, 16 березня 2021 прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон представив в парламенті нову концепцію зовнішньої та воєнної політики «Глобальна Британія в епоху суперництва. Інтегрований огляд політики в сфері безпеки оборони, розвитку і іноземних справ», де Росія – головна загроза безпеки держави в Європі, а Китай – системний виклик [2]. Окрім, зазначених завдань, вказано про збільшення кількості ядерного арсеналу і фокус на більш активне співробітництво з державами Індостанського регіону.

Та зазначена концепція, яка визначає основні позиції держави, не може виключати ускладнення внаслідок наступних моментів. Для Великої Британії виникає новий виклик, який пов'язаний з тим, що вона втрачає вплив на європейському континенті, виступаючи третьою стороною в усіх європейських процесах, які їй були доступні раніше. До цього також додається, як було вище зазначено, поступове зникнення такої важливої ланки як «роль трансатлантичного мосту», що навіть більше визначиться на політиці держави, ніж перший елемент. Та Лондон, який здебільшого звик до «м'якої сили» заговорив про використання жорсткої сили у здійсненні зовнішньої політики [7]. Та значної трансформації у відносинах США не спостерігаються. Лондон і надалі буде підтримувати свого партнера практично в усьому, будучи американським філіалом у світі. І все ж, Британія усвідомила необхідність прояву гнучкості в міжнародних відносинах з Європейським союзом, усвідомлюючи вартість досягнення власних цілей. Американський новий підхід Дж. Байдена по відношенню до Європи, на відміну від свого попередника, підштовхуватиме Британію до більшого співробітництва [7].

В таких умовах нової ідеологічної конфронтації Сполучене Королівство шукає для себе особливу міжнародну роль: «Глобальна Британія – не тільки держава, яка покинула

ЄС і розширила свої зв'язки на принципах вільної торгівлі, а й відповідальний лідер – «сили добра» [3]. Окрім, виникає необхідно зосередитись на взаємодії з традиційними, об'єднаними історією, союзниками в швидкоплинній міжнародній кризі.

Отже, загалом стратегія «Глобальна Британія в епоху конкуренції» ніби повертає державу в епоху після Другої світової війни. Вороги Лондона та Заходу уже визначені, як і свого часу В. Черчилль делегував «Холодну війну» під час Фултонської промови 1946 р. Чи зможе це допомогти стати державі «по-справжньому Глобальною?» – сумнівно, тому що проект «Глобальна Британія» хоч з одного боку дозволяє вирішити її проблеми навіть на Заході, та її образ є досить неоднозначним. Дехто навіть сприймає політику Б. Джонсона та його образ як «фізичний та емоційний клон Д. Трампа». Та все ж варто зазначити, що для реалізації держави у якості «глобальної», їй необхідно витратити значні ресурси і усіма шляхами закріпити власну роль, що виступає великим викликом. До того ж, якщо держава зможе зайняти сприятливу та стійку позицію між Вашингтоном та Брюсселем, Сполучене Королівство буде здатним вести таку гнучку гру.

Аннотация: В данной статье рассмотрены стратегии развития концепции «Глобальная Британия», ее ключевые элементы, имеющиеся и возможные вызовы и возможности реализации в рамках современной системы взаимодействий с Европейским союзом, Америкой и остальным миром после последствий и официального выхода Соединенного Королевства из ЕС. Отдельная роль выделена на определение возможной роли (в том. ч. глобальной) в рамках формирования нового баланса сил и пандемии коронавируса. В процессе исследования были использованы следующие методы и подходы: системный подход, который рассматривает явление в качестве целостной элемента; методы индукции и дедукции, диалектический метод исследования и проблемно-исторический подход. Автором сделан вывод о неоднозначности видение Соединенного Королевства в роли глобального государства вследствие неопределенного имиджа государства на международной арене и в результате осложненных внутренних процессов, которые тормозят проведение эффективной внешней политики.

Ключевые слова: Великобритания, «Глобальная Британия», BREXIT, «трансатлантический мост», имидж государства.

Abstract: This article discusses the strategy for the development of the concept of “Global Britain”, its key elements, existing and possible challenges and opportunities for implementation in the modern system of interaction with the European Union, America and the rest of the world. A separate role is assigned to determine the possible role (including global) in the formation of a new balance of power and the coronavirus pandemic. The following methods and approaches were used in the research process: system approach, which considers the phenomenon as an integral element; methods of induction and deduction, dialectical method of research and problem-historical approach. The author concludes that the vision of the United Kingdom as a global state is ambiguous due to the uncertain image of the state in the international arena and due to complicated domestic processes that hinder the implementation of effective foreign policy.

Key words: Great Britain, “Global Britain”, BREXIT, “transatlantic bridge”, image of the state.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Годованюк Кира «Глобальная Британия» как следствие дискуссий об идентичности. *Современная Европа*. 2020, № 6. С. 181–190 URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/globalnaya-britaniya-kak-sledstvie-istoricheskikh-diskussiy-ob-identichnosti%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/globalnaya-britaniya-kak-sledstvie-istoricheskikh-diskussiy-ob-identichnosti%20(2).pdf) (дата обращения 02.11.2020)
2. Прохвятилов В. Глобальная Британия? URL: <https://www.fondsk.ru/news/2021/03/21/globalnaya-britania-53194.html> (дата обращения 21.03.2021)
3. Шейн Сергей Фоторобот глобальной Британии. URL: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/fotorobot-globalnoy-britanii/> (дата обращения 30.03.2021)
4. Barack Obama is the most popular foreign politician and the 2nd most famous. URL: https://yougov.co.uk/topics/politics/explore/public_figure/Barack_Obama (дата обращения 25.04.2020).
5. Behind Global Britain: Public Opinion on the UK's role in the World. April 2019. URL: <https://bfp.co.uk/wp-content/uploads/2019/04/Behind-Global-BritainPublic-Opinion-on-the-UKs-role-in-the-world.pdf>. Р. 14 (дата обращения 25.04. 2020).
6. «Global Britain» dream threatened by virus nightmare. URL: <https://www.telegraph.co.uk/business/2020/04/06/global-britain-dream-threatened-virus-nightmare/>
7. Global Britain is leading the world as a force for good: article by Dominic Raab. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/global-britain-is-leading-the-world-as-a-force-for-good-article-by-dominic-raab> (дата обращения 09.05.2020)
8. Speech given by the Chancellor of the Exchequer Gordon Brown at the Mansion House, London. Global Britain, Global Europe: a Presidency founded on Pro European Realism. URL:

https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+/http://www.hmtreasury.gov.uk/newsroom_and_speeches/press/2005/press_57_05.cfm (дата обращения 15.04.2020).

9. Global Britain: UK Foreign Policy in the Era of Brexit. Boris Johnson MP Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs Friday 02.12.2016. Chatham House. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/events/special/2016-12-02-Boris-Johnson.pdf> (дата обращения 25.04.2020).

10. Hill C. (2019) The Future of British Foreign Policy. Security and Diplomacy in a World after Brexit. Cambridge, Political Press

11. Five Eyes Defence Ministers' meeting. URL: <https://www.canada.ca/en/departement-nationaldefence/news/2020/06/five-eyes-defence-ministers-meeting.html> (дата обращения: 18.10.2020)

12. Sanders D. and Houghton D.P. (2017) Losing an Empire, finding a Role. British Foreign Policy since 1945. Palgrave Macmillan.

13. Shapiro J., Witney N. Foreign Affairs (США): заблуждения глобальной Британии. URL: <https://inosmi.ru/politic/20210329/249437856.html> (дата обращения 29.03.2021)

14. Prykhnenko M., Shevchenko A. "BREXIT" as an expression of the dichotomy "Eurosceptics – Eurooptimists"// SOCIOBRAINS/ ISSUE 74, OCTOBER 2020 URL: http://sociobrain.com/website/w1465/file/repository/9._Maksym_Prykhnenko_Anastasia_Shevchenko.pdf

УДК 339.9:331.556-027.553-054.7](430)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ УКРАЇНСЬКОГО СІМЕЙНОГО МІГРАНТА В НІМЕЧЧИНІ

А. І. Шкодич, М. М. Фротвейт

Анотація. У статті автори приділяють увагу питанням впливу міграції на сім'ї мігрантів та їхніх дітей, що є менш дослідженим, порівнюючи з проблемою психологічного впливу на особистість. Автори розглядають як процес адаптації та соціалізації впливає на зміну психологічного стану людини, адже вона переживає різні емоційні потрясіння, пристосовуючись до нового середовища. Здійснено спробу побудови соціально-психологічного портрету, що дає змогу виділити спільні риси сімейних мігрантів. Наше дослідження доводить те, що сімейна міграція є досить вагомою складовою всіх міграційних процесів, а сім'ї є повноправними одиницями сучасного суспільства, яке формує нове бачення та розуміння світу мігрантів.

Ключові слова: адаптація, інститут сім'ї, міграція, Німеччина, середовище пристосування, українська сім'я.

Розуміння соціологічного та психологічного портретів мігрантів є надзвичайно важливим при аналізі міграційних процесів, оскільки це дає змогу прослідкувати тенденції та сформуванню характеристики тих, хто емігрує з України, а звідси і визначити, який вплив міграція тих чи інших груп населення має на становище в державі-донорі та державі-реципієнті мігрантів.

Міграція – це один із способів покращеного стандарту життя з великим потенціалом подальшого розвитку для мігрантів та їх сімей, особливо з економічної сторони. Сім'я, як структурна одиниця, має значний вплив на соціальне згуртування та розвиток суспільства як в країні походження, так і в країні перебування. Сім'я впливає на характер міграційних процесів, процесу інтеграції зокрема. Для суспільства, що приймає сім'ї мігрантів, цей факт є феноменом, що в свою чергу підкреслює важливість міграції, яка перетворює економічні проблеми на політичні.

У своїй роботі ми спирались на наукові доробки авторів, що зосередили свою увагу на психологічних характеристиках мігрантів та їх адаптаційному процесу в умовах пристосування до нової культури та життя в цілому, представлена такими дослідниками: Налчаджан А. А. [1], Ковальчук А. Л. [2]. А також роботи дослідників, які допомагають пізнати проблематику міграції до Західної Європи, Німеччини зокрема, та інституту сім'ї як одного із основних складових суспільства. Малиновська О. А. [3], Блинова О. Є. [4] описують ситуацію щодо соціально-психологічних особливостей мігрантів та членів їх сімей під час їх адаптаційного періоду.